

FOLYÓIRATOK SZEMLEJE.

A Cél. 1914. évf. 5. sz. — *Nyáry Albert báró: Ferenczy Teréz.* Novelisztikus feldolgozása F. T. költőnő öngyilkosságának s a megelőző körülményeknek. Érdekesnek tartjuk idézni a cikk végső sorait: Csak a legendája maradt meg az esetnek s megfélekedtek magáról Ferenczy Terézről. Nővére sokáig őrizgette egy csomó kéziratát, aztán odaajándékozta valakinek. Meg kellene keresni ezt a szellemi hagyatékát, mert olyan közvetlen a költészetének minden sora... Hogy irodalmi esemény volna a kiadatásuk. Bulcsú Károly csak egy kis kötetnyit rendezett sajtó alá belőlük. Ezt is nagyon nehéz megkapni ma már. A szécsényi takarékpénztár felkutatatta a költőnő kidőlt sírkövét, újra felállította, s emlékszobrot is akar emelni a város szülőltjének. Versei kiadatása volna méltó áldozat az emlékének.» *Horváth Ákos: Nemzeti irodalom.* Valamely nemzet irodalma csak akkor érheti el fejlődésének tetőfokát, ha az írók a nemzeti érzéstől áthatva gondolkodnak. Móricz Zsigmond másképp írta volna meg a Sáraranyt s Ady Endre költészete is egészségesebb erővel, színesebb álmodozással lenne telve, ha nem az idegen szellemű, hanem a fajmagyar olvasóközönségnek írta volna. — *Radnai Oszkár* Szekfű Gyula könyvét ismerteti.

A Toll. 1914. évf. 10. sz. — *Gábor Andor: Nemzeti irodalom és egyebek.* A nemzeti irodalmat azért építették fel kerítésnek, hogy bizonyos számú írók kirekesszenek a magyar irodalomból... A megállapításra annak idején leginkább Kiss József miatt volt szükség... Utóbbi időben Molnár Ferenc, Bródy Sándor, Ignóty, Heltai Jenő, Kóbor Tamás... tétettek a kerítésen kívülre».

Az Ujság. 1914. évf. 142. sz. — *A költő Zalár József meghalt.* Napihír arról, hogy a veterán-költő, Heves vármegye nyugalmazott alispánja június 18-án, csaknem kilencven éves korában, Egerben meghalt.

U. i. 157. sz. — *Péchi Simon szombatos imádságos könyve.* Az Izraelita Irodalmi Társaság kiadásában, báró Hatvany József költségén, Guttmann Mihály és Harmos Sándor tájékoztató jegyzeteivel megjelent irodalomtörténeti érdekességű mű rövid ismertetése.

U. i. 158. sz. — *Szigligeti kéziratai.* (L. u. e tárgyról a Magyar Könyvszemlében megjelent cikk ismertetését).

U. i. 235. sz. — *A Kisfaludy-Társaság és a háborús segítőakció.* A Kisfaludy-Társaság 1914. szept. 23-án tartott ülésén Beöthy Zsolt elnök indítványára elhatározta, hogy miután a viszonyok nem alkalmasak a pályázattal való foglalkozásra, az összes pályázatok határidejét, amelyek

az idén lejárnak, egy évvel kitolják. Az így felszabadult összeget, mely a Vargha Gyula által felajánlott egyezer koronás főtitkári tiszteletdíjjal s az Évkönyv ki nem adása folytán megtakarított pénzzel együtt 7000 K-át tesz ki, a hadbavonultak hátramaradottainak segélyezésére fordítják. A Társaság Évkönyve csak két év mulva fog megjelenni és ekkor is a szokottnál kisebb terjedelemben. Végül elhatározta a Társaság, hogy a rendes havi üléseket egyelőre nem tartja meg.

U. i. 273. sz. — Tóth Kálmán özvegye elmebeteg. Napihír a jeles költő özvegyének született Majthényi Flórának, a Flora dalai s a Jó gyermekek könyve című művek szerzőjének szomorú sorsáról.

Adalékok Zemplén vármegye Történetéhez. 1914. évf. 2. sz. — *Dongó Gy. Géza: Kazinczy Ferenc levelei vármegyénk archivumában.* Közli K. F. egyik németnyelvű hivatalos levelét, melyben K. F. kéri a vármegyét, hogy írassa össze azokat a 6—12 éves gyermekeket, akik még nem jártak iskolába. (1789.)

U. az: Pénteknap i szerencsei a «szerencsi király»-nak. Mutatványok Bocatius Jánosnak Boeckay István tiszteletére írt latin emlékművéből, mely a kolozsvári Boeckay-emléktáblákon olvasható. (Genealogiai Füzetek: 1913. évf. 3. sz.)

Akadémiai Értesítő. 1914. évf. 8—9. sz. — *Herczeg Ferenc: Jókai Mór emlékezete.* A M. Tud. Akadémia közülésén tartott felolvasás. Színesen és elevenen írott essay Jókai mesemondó tehetségéről, fantáziájáról és költészetéről. — *Szily Kálmán: Bolyai Farkas törekvései az erdészeti pályára.* Bolyait anyagi helyzete indította arra, hogy 1820-ban az erdélyi kamarai erdők főfelügyelői állására pályázzon. Az állást mással töltötték be, de nagyon későn. Ezalatt B. erdészeti tanulmányokat végzett, amelyek érdekes emléke az ő kéziratban maradt «Erdészeti munká»-ja. Ez az első magyar munka e szakmában.

U. i. 10. sz. — Ferenczi Zoltán: Kemény Zsigmond emlékezete. Egy előadás részlete. Kemény néhány munkáján megmutatja, hogy alig van oly regénye vagy jelleme, melyben a hiúság s az ezzel kapcsolatos becsvágy lényeges szerepet nem játszanék. Gyakran erős szenvedéllyel vagy rögeszmével tárítja s ilyenkor a jellem színezete és lényege megváltozik. — *Hellebrant Árpád* Erdélyi Jánosnak Toldy Ferenchez intézett 44 levelét közli az Akadémia kéziratárából (1839—1866). Sokféle szerkesztési és könyvtári ügyről s az Akadémia és Kisfaludy-Társaság munkásságáról van bennük szó. Az 1851 ápr. 10-én kelt levél szerint Katona József atyja az elhalt fia minden irodalmi dolgozatának kiadási jogát Erdélyire ruházta.

U. i. 11. sz. — Jánosi Béla: Henszlmann Imre és Erdélyi János esztétikája. Kivonat a születésük százados évfordulóján tartott előadásból Henszlmann a magyarországi származású Böhm János Dániel hatása alatt hadat üzen a «szép» egyeduralmának a művészetben és műelméletben. Helyükbe a «művészeti»-t teszi. Ez nem egységes minőség, hanem a jel-

lemzetesnek, elevennek és célirányosnak rendszeren együtt jelentkező kapcsolata. A képzőművészet vizsgálatából nyert eredmények szolgáltatott neki alapot a költészeti formák megértéséhez. Érdeme, hogy a kérdés tárgyalásába új szempontokat vitt. Erdélyi Hegel elméletét hirdette tanszékén és esztétikája kivonatát ki is adta. Henszlmannak elveit akarta a Hegel-féle műalakok kereteibe szorítani, ami következetlenségre vezetett. Mindketten erőteljesen fejezik ki a megváltozott korszellem követelményeit és a művészetek fejlődésére akarnak befolyjni. — *Hellebrant Árpád* közli Szigligeti 11 levelét Toldy Ferenchez (1844—1873). Főleg adalékok Sz. színműveire. — *Trócsányi Zoltán: Symphonia Hungarorum*. A Gellért-legenda vonatkozó helyének magyarázata.

Alkotmány. 1914. évf. 200. sz. — A budapesti Pázmány-szobor lelepezéséről számol be.

Bibliothèque De L'École des Chartes. 1913. évf. 3—4. sz. — *Raymond Charles* ismerteti Kont Ignác magyar-francia bibliográfiáját (*Bibliographie française de la Hongrie*, Paris, 1913).

Budapest 1914. évf. 35. sz. — *Márton Manó. Arany János szalontai jegyző utazása Bécsbe.* Arany Jánosnak egy sajátkezüleg írott költségjegyzéke került nemrégiben *Szalonta* levéltárába, mely 1843 nyarán tett bécsi útjáról számol el. Ha nem is igaz, az, amivel közlő kezd, hogy ez az utazás nem volt ismeretes, (hiszen Arany maga említi Önéletrajzában és egy Szilágyi Istvánhoz intézett levelében 1845 dec. 4-ről) ez a kis írott füzet mégis igen becses, mert az útról semmi közelebbit nem tudtunk. A költő Váry Lajos ügyvéd társaságában 1843 aug. 19-én indult útnak Szalontáról és szept. 8-án érkezett oda vissza, tehát az egész út három hétig tartott. Pestig kocsin mentek: Derecske, Kunágota, Karcag, a kisújszállási csárda, Törökszentmiklós, Albertiirsa érintésével. Az éjszakákat csárdákban töltötték. Pesten három napig tartózkodtak aug. 24-től 26-ig, a pozsonyi gőzhajó indulásáig. Kiemeljük, hogy Arany ekkor látta először a fővárost. Pozsonyban két éjet is töltöttek a bécsi hajóra várakozva. Bécsbe aug. 30-án érkeztek s miután több ágenssel tárgyaltak, a szept. 4-én lefelé induló hajóval elutaztak. A császárvárosban tehát hat napot időztek, közben jártak omnibuszon *Schönbrunnban* is, hol bizonyára a pompás parkot és állatkertet csodálták meg. Hogy mit látott még Arany Bécsben, arról nem tájékoztat a jegyzék ill. Márton közölte kivonata. Az út hazafelé meglepő rövid ideig, mindössze négy napig tartott: szeptember 8-án újra Szalontán voltak. Arany pontosságát ez a számadás is tükrözi, fel van itt jegyezve minden krajcár. Pl. 22-én: Albertiben egy koldusnak adtam: — 3 kr.» Az egész számadás 599 forint 51 krajcár-ra rúg; Az út céljáról nincs hivatalos foljegyzés; hihető, hogy városi kölcsönügyben jártak, vagy talán a közbirtokosság termését akarták értékesíteni.

Budapesti Szemle, 1914. évf. 6. sz. — *Berzeviczy Albert*: Báró Eötvös József és a nemzetiségi kérdés. Az Akadémia 1914. évi május hó 10-én tartott ünnepélyes közülésén elmondott elnöki beszéd. — *Herczeg Ferenc*: *Jókai Mór emléke*. Lelkes hangon megírt, elmés fordulatokban bővelkedő megemlékezés a gazdag képzeletű, nagy mesemondóról. — *Voinovich Géza*: *Görgei és az irodalom* (II. és bef. közl.). A nagy hadvezér arcképe az egykorú írók följegyzése alapján. Görgeinek, mint írónak jellemzése Görgei mint író is ellentéte Kossuthnak; hozzá képest száraz. Stílusán, mely többször kölcsönzi elevenségét a gúnytól, némi idegenszerűség érzik, ami szépeassági örökség nála. Egyébként katonás rövidség jellemzi. Másik szembetűnő vonása az egyenes szókimondás. Néha méla érzelmesség lobban föl a sorok között. Gyönyörűek csataképei. — *Gy. L.*: a Kisfaludy-Társaság Nemzeti Könyvtárát, *Vértesy Jenő*: A Kisfaludy-Társaság új magyar Shakespeare-kiadását, *Császár Ernő* Ambrus Zoltán dramaturgiai dolgozatait, *Gálos Rezső* pedig Császár Elemérnek, A német költészet hatása a magyarra a XVIII. században című dolgozatait ismerteti és bírálja.

U. i. 7. sz. — *Ferenczi Zoltán*: *Kemény Zsigmond emlékezete*. (I.) Szerző e dolgozatban a költő szépirodalmi művein kívül kivált történelmi ellemrajzaira s a regényről szóló irodalmi tanulmányaira volt tekintettel, Kemény többször nyult nagy és ismert történelmi alakokhoz s ezeknek oly mély jellemzését adta, hogy igazabbaknak találjuk őket, mint a történelemben. Ő elsősorban a megfigyelésre és elemzésre alkalmas jellemeket kereste ki és kísértc mély emberi részvétellel végzetes úttjokon, mely legjobb esetben is csalódásban, kiábrándulásban, lemondásban végződött. Kemény történelmi tanulmányai, melyek főképen regényei tervével álltak kapcsolatban, nem terjedtek ki egész történelmünkre. Nagy lelkiismeretességgel tanulmányozta a megfelelő irodalmat akkor is, ha társadalmi regényt vagy oly elbeszélést írt, melynek színhelye oly vidék, ahol ő sohasem járt. — *János Béli*: *Henszlmann Imre és Erdélyi János esztétikai elmélete*. Az idealizmust, melyet Magyarországon a Krug, Bouterweck és Schelling nyomán induló esztétikusainknál és műbírálóinknál Kazinczytól Bajzáig feltalálunk. Henszlmannál és Erdélyinél a romantizmusnak, majd a realizmusnak gondolatvilága váltja fel. A népi és nemzeti felé kezdet óta vonzó Erdélyit Henszlmann példája az egyénítés szenvedélyes vallójává teszi; a hibás irodalmi fejlődés látása és Hegel az ideálhoz térítik. — *Heinrich Gusztáv*: *Költők mint regényhősök*. Edward Stilgebauernek, Harry című Heineről írt, Josef August Luxnak, Grillparzerről (Grillparzers Liebesroman) és Emilie Reinbecknek, Roman von Herth König című, Lénauról szóló regényének ismertetése és bírálata.

U. i. 8. sz. — *Ferenczi Zoltán*: *Kemény Zsigmond emlékezete*. (II.) Kemény szerint alaptermészetünknek alig van morális szempontból lényegesebb tulajdona, mint a túlságos önszeretetből folyó hiúság s az ezzel kapcsolatos becsvágy. E felfogásával nem áll egyedül. Alig van oly regénye, vagy jelleme, melyben a hiúság lényeges szerepet nem játszanék. Természetesen ezt az érzést, más, gyakran erős szenvedéllyel vagy rögeszmével társítja. Keményt, úgy látszik, erre nagy morális érzéke vezette rá, de mindenesetre

hozzájárult ehhez politikai életünk közeli szemlélete is. Nézetei ez irányban egybevágnak Széchenyi Istvánéival. Felfogása magyarázatára egy egész regényt írt s abban egy fényes jellemrajzot épített fel a történelem alapján: Verbőczy Istvánét. A Szerelem és Hiúság c. regényében, továbbá az Erény és Illem c. elbeszélésében is főmotívumul a hiúságot szerepelteti. A Férj és Nőben és más műveiben több alakban rajzolja a hiúság káros befolyását a tettekre. Emberszemlélete e részben megegyezik Bulwer-Lyttonéval. Talán Bulwer hatását mutatják azok a költemények is, melyeket Kemény szintén szeretett történeti regényeibe beszöni. De Bulwer a kalandos regényt, Kemény az analitikust művelte. Amaz Le Sage-t vette mintául, emez Shakespeare-t és Balzacot. Kemény regényei szerint a sors ép oly döntő, sőt olykor döntőbb szerepű életünkben mint szabadakaratumk. A bűn gyakran nem egyéb, mint az erény túlzása. Itt újra párhuzamos tanokat találunk Bulwerrel. Felfogása az erényről és bűnről azt mutatja, hogy ő nem pesszimista volt, hanem szkeptikus. — *Imre Sándor*: Fináczy Ernőnek, A középkori nevelés története c. munkáját ismerteti és bírálja.

U. i. 9. sz. — *d.*: Tóth Lászlónak, Pálma Károly Ferenc (XVIII. századbéli latinul író magyar történetíró) élete és munkái című dolgozatát ismerteti.

U. i. 10. sz. — *Weber Artur*: *Báró Jósika Miklós*. (I.) Szerző fölveti a kérdést, hogy mely indító okok bírták Jósikát a regényírásra; amivel egyúttal ki akarja mutatni az irodalmi hagyomány szerepét Jósika regényeiben. Az eredmény, melyre jut, hogy Jósikának regényíróvá levésében egyaránt szerepe volt a magyar irodalmi hagyománynak, mint Horváth Lázárnak és W. Scott műveinek. Azután kutatja Weber, hogy miért lépett Jósika az irodalmi pályára? Maga a regényíró azt mondta annak idején, hogy belső ösztönből; szerző szerint ez nem kielégítő magyarázat. A másik ok szerinte Jósika boldogtalan házassága. A továbbiakban a Scott-hatást elemezve, megtudjuk, hogy Jósikának csupán három regénye van, melyeken e hatás egészen biztosan megállapítható: Abafi, Utolsó Bátor, s a Csehek Magyarországon. — Scott e regényekre nemcsak tárgyi, de felfogásbeli és szerkezeti hatást is gyakorolt. Az angol író hatása az említett három regényben főképp a történelem romantikusan kiszínezett alkalmazásában mutatkozik. A francia romantika elfogadását jelenti a Könnyelműek című regény és nagyobb mértékben a Zrinyi, a költő. Scott hatása első történeti, a francia romantika pedig társadalmi regényeiben túlyomón. Van egy pár regénye, melyekben realiztikus felé hajló romantika hatását lehet észrevenni (Pl. Az élet útján, stb.) Ő maga meg van győződve, hogy a valóságot tükrözi műveiben. Jósika regényeinek erkölcsi jellegét mint az író világfelfogásának következményét lehet tekinteni. A világnak általa alkotott képében van némi pesszimiztikus árnyalat, mely azonban bizonyos naiv optimizmus által enyhül. A világ — Jósika szerint — a jó és rossz hazája. Jósika, — mondja a szerző — nem szívével, de eszével ír. Passzív szerepet játszik az előadott eseményekkel szemben. Kevés benne a lélekismeret. — *Szigetvári Iván*: *Magyar tárgyú francia elbeszélések*. Noël Bangos: *Le sang bleu. Scenes de la vie hongroise* (Páris 1914.) c. könyvének ismer-

tetése. A kötet 5 novellát tartalmaz a magyar életből. Az első a *Le sang bleu* = A kékvér: Bártfai Rozsnyó Boldizsárnak egy elszegényedett, de családjára büszke nemesnek története. A második — *Comment finis la maison des Egressy* = Mi lett a vége az Egressy családnak — az előbbivel rokon tárgyat dolgoz fel. A harmadik — *La mère du Honvéd* = A honvéd anyja — a nép körébe vezet bennünket. Mind a három novellában idegenek okozták a derék magyar vesztét. A negyedik — *Le fiançailles de Ludmille* = Ludmilla eljegyzése — Keszthelyi Béla és Szilványi Ludmilla szerelmének története. Az ötödik — *Honneur de brigands* = Zsiványbeesület — rablókalandokat ad elő s forradalmunkat azt az epizódját, mikor Rózsa Sándor társaival együtt kegyelmet kap, hogy az ellenség ellen harcoljon. Ismertető szerint a könyv szerzőjének neve alatt valószínűleg egy francia nő rejtőzik. — *r. r.*: *Nőirók regényei*. Szendéné Dárday Olga: Rozsda és Asbóthné, Ferenczi Sári: Mary c. regényeinek ismertetése.

U. i. 11. sz. — *Weber Artur: Báró Jósika Miklós* (II. és bef. közl. Jósika regényeiben az író saját érzelmei alig jutnak kifejezésre. Érzelmei közül a hazafiság s az írói hiúság tűnnek fel regényeiben. A történelem felfogásában is nagyfokú nemzeti elfogultságot tanusít. (Pl. a Csehek-ben.) Lelkes érzésére példa az Egy magyar család a forradalom alatt, s a Szegény ember dolga csupa komédia. Vannak-e Jósikában oly erők, melyek neki abszolút értéket biztosítanak. A felelet — szerző szerint — tagadó. Jósika népszerűségének okai, nem annyira művei kiválóságában, mint inkább közönsége színvonalában keresendők. Számos olvasót az irodalmi divatnak tett engedményei által nyert meg annak idején. — *Kallós Ede: Az írói kapcsolatok és az irodalmi folytonosság kérdéséhez* (I.) címen az irodalmi műveknek az elődök, valamint a kortársak munkásságával való kapcsolatáról értekezik, a példákat tekintve kutatásait főképen az antik irodalomra korlátozva. — *Ábrányi Emil: Történeti drámák*. Jelentés a Nemzeti Színház pályázatáról. A bíráló bizottság — Tóth Imre elnökelete alatt Ábrányi Emil, Ambrus Zoltán, Császár Imre, Ivánfi Jenő — egyhangulag úgy határozott, hogy a 2000 koronás pályadíjat ezúttal sem adja ki. — *Kéki Lajos: Arany Bolond Istókjáról* címen Gróf Istvánnak, Helle Ferenc Hugónak és Kardos Lajosnak Arany műveiről (L. folyóiratunk: 1914: 193. l.) írt tanulmányait ismerteti és bírálja. — *V. V. Új novelláskönyvek* címen Lakatos Lászlónak, Mély húrón és Krudy Gyulának, Mákvirágok kertje, — *Cs. E. pedig* Heltai Jenőnek, A tündérlaki leányok e Jaguár c. szépprózai műveit ismerteti és bírálja.

U. i. 12. sz. — *Kallós Ede: Az írói kapcsolatok és az irodalmi folytonosság kérdéséhez*. (II. és bef. közl.) Szerző igen érdekesen és tanulságosan fejtegeti, hogy az egymást követő nemzedékek munkájának egybekapcsolódása igen gyakran nem valamely szükséglet kielégítése, nem is a költőktől maguktól keresett és tudatosan átérzett benső folytonosság, hanem a köztudat ama szűkkeblűen konzervatív felfogásának eredménye, hogy az, ami egyszer már kialakult, az az egyetlen lehetőség. Bizonyos kifejezéseknek egyezését, egyes költői motívumoknak közhelyszerűen való megismétlődését sem szabad egyszerűen átvételeknek tekinteni, hanem

olyanoknak, melyek szerencsés alkatuknál fogva az általános tudatba jutnak s a költők valósággal a levegővel együtt szívják őket magukba. — V. G.: *Színházi Szemle*. Herczeg Ferenc, Az ezredes. Pekár Gyula, A kölcsönkért kastély, Heltai Jenő, A tündérlaki leányok c. darabjainak ismertetése és bírálata. — *Is.*: *A jelenné vált, «jövő század regénye»*. Érdekes időszerű fejtegetés erről, hogy 1872-ben készült regényében mit képzelt el Jókai előre a mai nagy háborúból.»

Bühne und Welt. XV. évf. 1913. 20. sz. — *Paul Alfred Merbach: Aus der Geschichte des ungarischen Theaters.* Nagy szimpátiával megrajzolt vázlata a magyar nemzeti színészet és dráma fejlődésének, abból az alkalmából, hogy az újabb időkben a német színpadon sok magyar darab aratott sikert.

U. i. XVI. évf. 1913. 3. sz. — *Paul Schulze-Berghof: Die ausländische Beeinflussung der deutschen Bühne.* «Der ausländische Einfluss, der in den letzten Jahren durchweg Minderwertiges auf unsere Bühnen gebracht hat, scheint in der Tat seinen Höhepunkt erreicht zu haben: eine grosse Zahl unserer ersten Bühnen hat ihre gegenwärtige Spielzeit mit der Aufführung französischer, ungarischer und dänischer oder sonstwie ausländischer Stücke von höchst zweifelhaften Eigenschaften eröffnet.» Cikkíró a német művészet nevében, felszólal a külföldi drámák beözönlése ellen. A magyar színdarabokról többek között ezt mondja: «minderwertige Erzeugnisse des Schrifttums, die von perversen Sinnen und einem zersetzendem Geist gespeist werden, auf die niedrigsten Masseninstinkte spekulieren und allein auf Sensation und das Geschäft um jeden Preis ausgehen.»

Das Literarische Echo. XVII. évf. 1914. 5. sz. — *Ignaz Peisner: Ungarischer Brief.* Ismertetések a Kisfaludy-Társaság Auróra-járól, az új magyar Shakespeare-fordításról és a szépirodalmi ujdonságokról.

Dunántúli Protestáns Lap. 1914. évf. 20—24. sz. — *Kapossy Lucian: Az élet s az irodalom.* A romboló és valószerűtlenül túlzó naturalista irodalmi irány főképviselői nálunk: Kóbor Tamás, Bródy Sándor, Biró Lajos, Szomory Dezső, Móricz Zsigmond. Ez utóbbi a magyar parasztban csak a hitványságot veszi észre s még kegyetlenebbül bánik a kálvinista pappal és a falusi tanítóval. Mennyire más Baksay Sándor lelki világa, mennyire mások Baksay kálvinistái. Naturalista regényíróink egy-egy alakon észlelt hitványságokból rajzolják meg az összesnek hazug képét. Aki ismeri a Jókai és Baksay által megörökített református papi családokat, az undorral fordul el Móricz Zsigmond gyalázkodó rajzaitól. Baudelaire és Verlaine hatása alatt álló legújabb líránk szintén szembehelyezkedik az erkölcsi felfogással és az élet szépségeivel. Beteg, terhelt, zilált egyéniségek állnak előtérben. A nyelv cikornyás, a mondatok nehezen érthetők. Ezeket a költőket — mint egykor Kazinczyn — szintén megfogja magát boszulni az az alaptévedés, hogy a költészetet csak kevés választott s nem a sereg számára valónak tartják.

Egyetemes Philologiai Közlöny. 1914. 6—7. sz. — *Zolnai Béla: Szigligeti Ede «Szökött katoná»-jának külföldi elemei.* (Bef.) Összefoglalva az eredményeket megállapítható, hogy a Szökött katona alkotó elemei egyrészt a polgári dráma hagyományára vezethetők vissza, másrészt a kor romantikus áramlatában gyökereznek. A külföldieskedés kigúnyolása főképp a XVIII. század második felében, hagyományos divatja volt a német polgári drámának. Van e darabban egy réteg, mely a német katonadrámákkal állítható párhuzamba. Ilyen motívum a katonafogdosás stb. A romantikus áramlat hatása Victor Hugo néhány közhasználatúvá lett hatáskeltő motívumának átvételében jelentkezik; a visszatért szerető korszerű problémájához Dumas Pére «Antony»-ja volt az előkép. Az említett indítékok költőnkénél tompítva jelennek meg. A tárgyalt megállapítások nem érintik Szigligeti eredetiségét. Nincs eldöntve az a kérdés, hogy a népiesség tekintetében mennyiben kapcsolódik korához a Szökött katona. — *Zolnai Gyula, Gombocz Zoltán és Melich János Magyar Etymologiai szótárának első füzetét, Kornis Gyula, Jánosi Bélának Szerdahely György esztetikájáról szóló értekezését, Pais Dezső, báró Kemény Zsigmond hátrahagyott munkáinak kiadását, p. f. Loósz Istvánnak, Ady Endre lírája tükrében (utóbbi négy mű ismertetését l. folyóiratunk: 1914. 285., 329., 326., 437. l.) című, r. l. pedig Vajda Viktornak Rousseau és Kőlcsey viszonyát tárgyaló dolgozatát ismertetési és bírálja.* — *Geréb József: Nietzsche és a magyarság* címen a híres német gondolkodónak Petőfi költészete iránti rokonszenvérről ír. *Alszeghy Zsolt: Ének az gazdagrul* címen Horváth Jánosnak az Egy. Phil. Közlönyben megjelent dolgozatára tesz észrevételeket. *Horváth János* válaszol a megjegyzésre, egyben a kérdéssel kapcsolatos újabb adalékot is közöl. A füzetet Hellebrant Árpádnak az 1913. évi magyar philologiai irodalomról szóló könyvészeti összeállítása zárja be.

U. i. 8—9. sz. — Tolnai Vilmos: A kuruc-balladák hitelességéről. Harasányi István, Gulyás József és Simonfi János mindjárt Riedl Frigyes tanulmányát megjelenése után hozzáfogott, hogy Thalyt az őt ért vád alól tisztázza és közléseinek hitelességét igazolja. Érveiket újabban «A kurucballadák hitelessége» (Sárospatak 1914.) c. könyvben foglalták össze. E cáfoló iratra tesz megjegyzéseket Tolnai. Megállapítja, hogy a cáfolat írói tengernyi adatokkal sem értek célt, mert az adatok száma mellett nem mérlegelték azok súlyát. Az eredő helyek kérdésében egy versnek a számadását sem tudják igazolni, pedig ez volna az egyetlen, kétségtelenül döntő bizonyíték. Új kérdés: honnan van az, hogy a tíz vitás költemény egyike sincsen meg ősmert gyűjteményeinkben? A cáfolat írói azonban — ha nem értek is célt — nem végeztek hiábavaló munkát. Kutatásaik annyi értékes anyagot hoztak felszínre, hogy ez fölé avval a fáradsággal, melyet a Thaly-féle költemények igazolására fordítottak. — *Sas Andor: Schellingkövető magyar természetfilozófusok a romantikus Jenában.* 1798-ban alakul meg a jenaí ásványtani társulat. Tagjai közt meglepő nagy számmal voltak magyarok. Figyelemreméltóbb nevek: Bessenyei György, Kazinczy Ferenc, Aranka György, Barcafalvi Szabó Dávid, Kultsár István, Földi János. Az évkönyvek adalékai között két dolgozat érdekelhet ben-

nünket; ezek Bodó Sámuel munkái. Szinnyei lexikona nem említi Bodót, aki elszigetelten foglalkozott bölcseleti tanulmányokkal s itthon nem tudta elterjeszteni eszméit. — *Laban Antal: A Klingsor-mondához.* Gróf Kemény Józsefnek, Gerenden 1846. VI. 4. kelt gróf Mailáth Jánoshoz intézett s a fenti tárgyat fejtegető levelét közölve, azt hiszi az igazságot legjobban megközelíti Kemény József meghatározása. Eszerint Klingsor történeti alak, német eredetű, kalandokat kedvelő lovag-költő volt, aki II. András alatt Magyarországon is járt. — *Husztiné Révhegyi Rózsi: a Bóhm Károly élete és munkássága* című három kötetes művet. (L. folyóiratunk: 1914. 140. l.) *Gálos Rezső: Vári Emilnek, A mesterkedőkről írt* (L. folyóiratunk: 1914. 221. l.) programértekezését ismerteti és bírálja. *Gulyás József* néhány adatot közöl az Argirus-mese elterjedéséhez, *Kálmán Ödön* pedig *Bogáthi Fazekas Miklós* zsoldárfordításához (Borbély Istvánnal szemben azt erősítgeti, hogy a külső és belső érvék egyaránt amellet állnak, hogy *Bogáthi F. M.* szombatos vallású volt). — *Bleyer Jakab: J. Petersenck a Germanisch-Romanische Monatsschrift* 1914. januári és márciusi füzetében megjelent *Der Aufbau der Literaturgeschichte* c. értekezésére hívja fel a figyelmet. — *Tolnai Vilmos: Madáchnak George Sand «Lelia» c. regényéről* szóló fejtegetését ismerteti (L. folyóiratunk: 1914. 328. l.).

U. i. 10. sz. — *Dézi Lajos: Lukianos és Bogáthi Fazekas Miklós.* B. Fazekas három művéhez használta forrásul Lukianost, nevezetesen Demeter és Stratonike történetében a Kombokos-epizódhoz a *Ἡεpl τῆς Συρίας αεοῦ* 17—22. fejezeteit, a Három Jeles Főhadnagyokhoz a *Halottak párbeszédei* 12. dialogusát s az *Ez Világi Nagy Sok Zürzavarban a Kharon* vagy a *Világlátók* című művet. — *Keller Imre: Faludi Ferenc «Caesar»-ja.* Szerző a kezében levő olasz eredeti alapján teljes határozottsággal állapítja meg, hogy Faludi a Panemo Cisseo álnév alatt író jezsuitának «Caesare in Egitto» című 1745-ből való drámáját ültette át a magyarba. Bár a mű nem szolgai fordítás, eredetinek benne mégis legfeljebb az utasításokat, továbbá az előadók által énekelt 3 dalt tarthatjuk. Panno Cisseo álnév alatt Cordara Gyula Caesar jezsuita dolgozott, aki 1704-ben született Alexandriában s 1785-ben halt meg u. o. — *Kristóf György: Barcsay és Orczy.* Szerző megállapítása szerint kimondható, hogy Arany vélekedése alaposnak bizonyult: Az «Arcadia leírata» című költemény szerzője Barcsay Ábrahám és nem Orczy Lőrinc. Azt a költeményt, mely a Révai kiadásában «Tudományok nevelkedéséről budai feredőben» címmel az Orczyéi közé van felvéve, nem ő írta, hanem Barcsay. Valószínű, hogy utóbbtól való az «Együgyű életnek dicsérete» is. — *Hegedűs István* Homeros *Piasának* Vértesy Jenőtől való fordítását, *Király György* pedig *Kardos Lajosnak* Arany János Bolond Istókjáról írt tanulmányát (L. folyóiratunk: 1914. 193. l.) ismerteti és bírálja. *Kristóf György* Madarász Flórisnak, Herczeg Ferenc drámái, *Király György* pedig *Lakos Bélának*, *Heltai Gáspár* reformator és kora, továbbá *Pintér Jenőnek*, *Időmutató* a megújulás-korabeli magyar irodalom történetéhez (1782—1831.) c. dolgozatait ismerteti (Az utóbbi három műre nézve l. folyóiratunk: 1913. 470., 554., 557. l.). — *Simonyi Zsigmond: A hamis tanuról* szóló monda egy

német változatára hívja fel a figyelmet. *Ferencai Zoltán: Dante és Csokonai* címen megállapítja, hogy a magyar költő az olaszról csak tudott, de belőle semmit sem fordított. *Gulyás József* a *Medulla Geographiae* c. 1639-ből való könyv adata alapján kimutatja, hogy Salamon, a Dávid fia az aranszájú monda ajkán magyar király lett s bolondjával Markalfal Óváron lakott. — *Elek Oszkár: «Jóka ördöge»-nek meséjéhez.* Arany János mesteri művére való utalással rámutat arra, hogy ezt a tárgyat Machiavelli Belfagorja alapján La Fontaine is feldolgozta Bolphegor című művében. — *p. f.* Pitroff Pálnak, Kemény Zsigmond esztétikáját tárgyaló dolgozatáról emlékezik meg röviden. (L. e műre nézve: folyóiratunk: 1914. 433. l.)

Élet. 1914. évf. 35. sz. — Pázmány Péter budapesti szobrának képét közli.

Erdélyi Múzeum. 1914. évf. 3. sz. — *Elek Oszkár: A remete és az angyal.* Az e címen ismert — Dugonics Cserei-jébe is beékelte parabola — Voltaire-nél és Parnell Tamás angol költőnél (1679—1717.) előforduló változatainak ismertetése. Közben rámutatás arra, hogy Leibniz is érintette azokat a kérdéseket, melyek e parabola mélyén lappanganak. — *Kristóf György,* Szigeti József drámáinak (a Kisfaludy-Társaság Nemzeti Könyvtárában megjelent) Bayer Józseftől való kiadását, — *Kiss Ernő* pedig János Béliának, Szerdahely György, Aesthetikája c. dolgozatát ismerteti és bírálja. — *R. J.: Heltai Gáspár reformator és kora* címen vitatkozik a hasonló felírású mű szerzőjével Lakossal.

U. i. 4. sz. — *Biró Venczel: Bethlen viszonya Pázmánnyal.* A két nagy ember összeköttetésének történelmi szempontból való ismertetése. — *Erdélyi Lajos:* Melyik nyelvjárasterületen írhatták a Gyulafehérvári Glosszákat? Nyelvjárástörténeti tanulmány az irodalomtörténet szolgálatában. «Mindent összevéve, a belső vagy nyelvi és a külső vagy történeti bizonyítékok alapján, mint a HB., a Gyul. Glosszákat is Dunántúlról, még pedig ezek legnagyobb valószínűséggel Székesfehérvárról valók.»

U. i. 5. sz. — *Kristóf György: Bethlen Gábor levélírása.* Bethlen leveleinek irodalmi értéke abban határozódik meg, hogy tartalmuk a leg-egyetemesebb és legfenségesebb — a nemzeti gondolat, a magyar faj és állam épsége; formában pedig üdék és elevenek.

Hivatalos Közlöny. 1914. évf. 15. sz. — *Császár Ernő: Biválat* a következő középiskolai segédkönyvről: Irodalomtörténeti olvasókönyv. Első kötet: a gimnáziumok és reáliskolák VII. osztálya számára. Szerkesztette dr. Pintér Jenő. Budapest. Lampel R. Kk. rt. kiadóhivatala. 1914. 225. l. Ára: 3 kor. 80 fillér.

U. i. 26. sz. — *Vincze József* bírálata a Madzsar Gusztáv szerkesztésében megjelent magyar irodalmi segédkönyvek III. kötetéről. Kiadja: Várnay L. Szeged—Budapest. 1914. Ára: 3 kor.

Huszadik Század. 1914. évf. 4. sz. — *Laczkó Géza: A Rákóczi irodalom revíziója felé.* Elitéli a Szekfü-ellenes hajszát s rámutat e hajszának politi-

kai háttérére. «A legmegdöbbenőbb lelkiismeretlenség, kormánytámadás ürügye alatt, egy aránylag védtelen, elszigetelt tudóst belelökni a szenzáció-csaholásba.»

U. i. 5. sz. — *Szekfü és Andrássy Gyula gróf.* Dicséri Andrássy Gyulát, aki nagy erkölcsi bátorsággal kelt Szekfü védelmére, jóllehet sokkal nehezebb helyzetben volt, mint az Egyetem és az Akadémia tudosai. «Neki szövetségeseivel, az egész egyesült ellenzékkel szemben... kellett felemelni szavát a csúnya hajtóvadászat ellen.» — *Schöpflin Aladár: Szépirodalmi szemle.* Míg az utolsó tíz év megújította líráinkat és új perspektivákat nyitott drámánk fejlődésének, a regényben alig észlelhető lényeges változás. Újabb regényeink sokkal közelebb állanak a novellához, mint ahhoz a modern eposzhoz, aminek az igazi regényt képzeljük. Csak Móricz Zsigmond és Kaffka Margit regényei mutatnak energikusabb lendületet a regény felé. Az utóbbi hónapok regénytermésében Oláh Gábor (Szegény magyarok), Harsányi Kálmán (Kristálynézók), Móricz Zsigmond (Kerek Ferkó) és Biró Lajos (Szentlélek lovagja, Serpoletto) munkái keltik fel a figyelmet. Oláh regénye egyike modern irodalmunk legnagyobb fiaskóinak: erőlködés erő híján, félszeg gesztusú, hamis pathosú szaválás, tele lelki nyerseséggel és eltévelyedett ízléssel. Harsányi, Móricz és Biró regényei a részletek jó kidolgozásával hatnak.

U. i. 6. sz. — *Galamb Sándor: Kemény Zsigmond történeti és politikai eszméi.* (Előadás «a magyar radikalizmus egyetlen tudományos szervében, a Társadalomtudományi Társaságban».) Cikkirő szerint «valóban mulatságosak voltak a hivatalos és egyéb konzervatív köröknek az idei saisonban Eötvös és Kemény emlékezetére tartott ünnepségei, amelyeken a két ünnepektől államférfi emlékéből óvatosan kerülni iparkodtak az esetleges radikálisabb tendenciákat. Ennek a tudományos szentivánéji színjátéknak különöségeiben a nevetni szerető Magyarországnak a következő években ismételtén lesz alkalma gyönyörködni, amikor is reformkorszakunk többi nagyjain is gyaluforgácsokká fog szelidítettetni az oroszlány-sörény». Kemény történetfelfogása a francia forradalom nagy történelmi élményéből fakad. Teljesen kiforrott és következetes történetfilozófiája nincs, de azért meg lehet állapítani történetfelfogásának némely főbb indítékát. Történeti fejtegetései ott érik el legnagyobb magasságukat, ahol nem az egyénektől teszi függővé a történelem irányát. Politikai eszméi lényegükben történeti eszméinek következményei. A történelmi jogokból és legitím erőkből indul ki, több kérdésben konzervatív sajtóságot mutat, néhol azonban, mint például a nemzetiségi kérdésben, a legmodernebbeknél is modernebb. Ausztriával való kapcsolatunkat célszerű alakulásnak tartja. A megyei rendszer kérdésében a municipalisták és centralisták között kiegyenlítő állást foglal el. A demokratikus eszmékkel, főleg az általános szavazati jog elvével szemben tartózkodó. Viszont a nemzetiségi kérdésben a legliberálisabb valamennyi magyar politikus között: még azt is helyesnek tartja, hogy az országgyűlésen a nemzetiségi képviselők a saját anyanyelvükön mondhassák el véleményüket. — *Komlós Aladár* ismerteti Széchenyi Eszmevilágának II. kötetét.

Irodalomtörténeti Közlemények. 1914. évf. 3. sz. — *György Lajos: Octavianus.* Szerző a Florenc és Lion története címen ismert lovagregény eredetét, világirodalmi körüjtát vizsgálja s ismerteti a magyar feldolgozásokat. E regény — melynek egyik részlete — a középkornak ártatlanul szenvedő s hűségében állhatatos asszonyának mondáját juttatja eszünkbe, a XIII. században nyert először költői formát francia nyelven, egymástól lényegesen eltérő két változatban. Egyik egy 5371 sorból álló költemény, a másik majdnem négyszer akkora. A XV. század utolsó negyedében a rövidebb változat prózai átdolgozása nyomtatásban is megjelent. Ugyane század első évtizedeiben — a francia után — készült az első és legérdekesebb változat: az olasz. A XV. századból két angol feldolgozása is van. 1535-ben jelent meg Salzman Vilmosnak a francia szöveg után készült szó szerinti német fordítása, melyet 200 év alatt körülbelül huszszor nyomtak újból. A tárgy népszerűségét mutatja, hogy hat drámai és egy epikus költői feldolgozása ismeretes. Magyarra 1785-ben Konyi János ültette át a XVIII. század valamelyik német népkönyve alapján. Az ő műve nyomán készült 1803-ban Komáromi József tasádfői (bihármegyei) jegyző — csupán irodalomtörténeti becstű — verses munkája, melynek eddig figyelemre nem méltatott kézírata a Nemzeti Múzeumban található. A XIX. században e tárgynak a Simrock-féle német átdolgozáson alapuló magyar fordításai népkönyvek alakjában igen elterjedtek. A rendelkezésünkre álló adatok szerint a német népkönyvhöz hasonló és napjainkig tartó népszerűséget csak nálunk ért el az Octavianus. — *Császár Ernő: Szenci Molnár Albert zsoldárai.* (II.) Azok a betoldások és változtatások, melyeket Molnár zsoldárain Lobwasseréihez képest megállapíthatunk, egyrészt saját leleményéből fakadnak, másrészt a szentírásbeli zsoldárookra vezethetők vissza. A Luther-féle szentíráson kívül erős nyomot hagyott a Psalterium Ungaricumon a vizsolyi biblia is. — *Rakodczay Pál: Szigligeti forrásaihoz* (I.) Szigligeti — bárha sokszor vádolták vele — nem szakít ki kész részeket más alkotásából. Nem átvételekről, csak hatásokról szólhatunk nála. Megesik, hogy 4—5 darabból lehet töredékeket kimutatni, melyek itt-ott rá hatottak. Az adatok csak hozzávetőlegesek. Így 1. a «Gyászvitézek» (1838) IV. felvonásában az Ákos-Róza jelenet eredetije talán Kotzebue, Montfaucon Johanna című drámájában lelhető meg. 2. A «Micbán családjá» (1840.) meséjének alapja Budai Ferenc Polgári Lexikonából való. Kedvet és példát a feldolgozásra — szerző szerint — Katona és Kisfaludy Sándor adtak Szigligetinek. 3. A «Szökött katona» (1843.) eszméjét Szigligeti talán saját Rontó Páljából merítette, de láthatott színpadon is hasonló tárgyú darabokat. Ilyen az Újvári János fordította hasonló című vígjáték, vagy a Kotzebue-féle Der Deserteur, továbbá a Meresville, Merle és Boivie-féle vaudeville: Le bourgmestre de Sardam, mely szerző föltevése szerint leginkább hathatott Szigligetire. 4. «A két pisztoly» (1844.) kiindulójában emlékeztet Kotzebue-nak, Die Corsen című színműve expositiójára. 5. A «rab» (1845.) egyik főalakjához a Két gályarab című francia melodráma szolgáltatta a mintát. 6. A «Pasquill» (1846.) — mely szerző szerint az első magyar szalon-vígjáték — kiindulója emlékeztet Raupach

Zeitgeist című bohózatára. 7. Hogy a «Csikós» (1847.) egyik mozzanatát («Ne bántsa Rózsit») Szigligeti Gaalnak Az Úrfi című elbeszéléséből vette, azt már Szentgyörgyi László kimutatta. Az a jelenet, mikor Asztolf úrfi Rózsit éjjel ennek lakásán várja, emlékeztet Rougemontnak Hiszen csak tréfa című darabjára. 8. A Rákóczi Ferenc fogságá-ra nézve (1848.) Szigligeti szubjektivitásának, mely fő kútfeje e művének, mint a többinek is, kettős forrását találjuk itt. Az egyik az övé, a másik a lángoló esztendőé, mely réá hatott. Azonkívül befolyással volt a Vasálorca című francia darab, továbbá Az Ördög része című opera, melynek szövegét Scribe írta. — *Vértesy Jenő* folytatólag közli *Szabó Károlynak Gyulai Pálhoz intézett leveleit* (19—27.). Egyebek közt szó van bennük Brassay Sámuelről, Csengery Antalról, Thaly Kálmánról is. — *Harsányi István: Három ismételten sárospataki iskolai vígjátékot* közöl. Az első: *Lusus de 8 partibus orationis*. Célja a latin nyelv megkedveltetése az ifjúsággal. A második: *Lusus scholasticus pro capessendo cursu scholastico*. Célja meggyőzni a szülőket arról, hogy gyerekeiket idejekorán iskolába kell járattatni. A harmadik: *Lusus ad alliciendos Musas futuros*. Célja lényegében azonos a másodikéval. A vígjátékbeli elemet mindahárom darabban az álarcos bohóc képviseli. Szerepében trágár szavak is vannak. Az ismeretlen szerzők valószínűleg a poeták osztályának preceptorai voltak. Szerző mindhárom darabot a sárospataki főiskolai énekkarnak 1911-ben általa fölfedezett 1787—1792-ből való Szkárosy-féle kotatárában találta. A darabok egykorú másolója: Szkárosy István, aki 1785-ben subscribált. — *Gálos Rezső: Ormos László* (1814—1844), korán elhunyt fiatal költő önéletrajzát közli. Az önéletrajz egy 1840 május 20-án Sárospatakról Ormos Zsigmondhoz intézett s jelenleg a Délmagyarországi Tört. és Rég. Múzeum-Társulat tulajdonát képező levélben maradt ránk. — *Pitroff Pál* b. Kemény Zsigmondnak, Arany Jánosnak, Reményi Edének, Tóth Kálmánnénak, Gyulai Pálnak, Bulyovszky Lillának a hatvanas évekből származó, Degré Alajoshoz, írt egy-egy levelét közli. — *Viszota Gyula Kölcsey Ferenc ismeretlen akadémiai dolgozatai*-nak (II.) kiadását folytatja. Közöttük van: Miskolczi, A férjfiúi és asszonyi praktika című vígjátéknak, Sophokles Oidipusa Guzmicstól való fordításának, Szabó Dávid, A Muhi Sírhalomok c. szomorújátékának, Váradi János, A világ eredeti nyelvéről című munkájának, Guzmics Iphigenia-fordításának, továbbá a pályázatra benyújtott tizenkét vígjátéknak és tizenkilenc tragédiának bírálata. — *Váczy János* Gyöngyösi István összes költeményei I. kötetének Badics Ferenc-féle kiadását. *Horváth János* b. Kemény Zsigmondnak Papp Ferentől sajtóalá rendezett hátrahagyott munkáit, *Gálos Rezső* Minay Lajosnak, Erdélyi Jánosról írt életrajzát (E három mű ismertetését l. folyóiratunkban: 1914. 323., 326., 439. l.), *Király György* a Kisfaludy-társaság Nemzeti Könyvtára eddig megjelent IX., XIV., XXIII., XLIII., LVIII., LXXXII. köteteit ismerteti és bírálja. — *Az Új könyvek* rovatában Gorzó Gellértnek, Döbrentei Gábor és a jászóvári premonstreiek viszonya a régi magyar nyelvemlékek ügyében című dolgozatáról, Jókainak Baros Gyulától kiadott Esetek Petőfi életéből című följegyzéseiről, Ambrus Zoltánnak: Régi és új szín-

művek című színházi bírálatairól, Vajda Jánosnak Császár Ernőtől kiadott költeményeiről, a Kisfaludy-társaság új Shakespeare-kiadásáról, a Gibbon, Konstantinápoly eleste 1453-ban című munkának Bozóky Endrétől való fordításáról és Szegegy Gyulának, Száműzött Rákóczijáról kapunk rövid bírálat észrevételeket. — A tartalmas füzetet a Hellebrant Árpádtól összeállított Repertorium zárja be.

U. i. 4. sz. — Rakoczay Pál: Szigligeti forrásaihoz (II. és bef. közl.). Szerző dolgozata e részében a Liliomfi, Dalos Pista, A világ ura, A mama, Nőuralom, Az üldözött honvéd, A trónkereső, Kedv és hivatás, Török János, Struensee, Valéria című darabok forrásait nyomozza. A *Liliomfi*-ban — úgymond — azt látjuk, amit a Szökött katonában, hogy Szigligeti a tárgy alakulásánál önmagából indul ki. A darab főforrása a Vándorszínészek. Viszont ez talán Albini, Die gefährliche Tante-jának (magyarra ford. Szigligeti) hatása alatt született meg. A Liliomfi kiindulása Kotzebue: Schneider Fipsére emlékeztet. (A két darab közti kapcsolatra Riedl Frigyes is rámutatott.) Természetesen egyéb reminiscenciák is akadnak a darabban. Szigligeti e műve azért is nevezetes, mert Szigeti József Vén bakancsos című darabjának néhány motívuma onnan való. A *Dalos Pista* egyik jelleme emlékeztet Scribe és Varner Le moralistes-jének egyik alakjára. A *Világ Ura* című tragédia érdeme elsősorban történeti hűsége. A *Mama* című vígjáték eredetije, mint már Greguss Ágoston megjegyezte, két darab. Az elsőnek címe: Egy nő, ki az ablakon kiugrik (Scribe), a másiké: Falura kell mennie. Utóbbi egy német átdolgozás fordítása, melynek eredetije: Bayard, Le mari à la Campagne. A *Nőuralom* főforrása ismét magánál Szigligetinél keresendő. A Mamából indult ki. Az *üldözött honvédek* egyenes forrásáról bajos szólni. Az üldözés a régi romantikus drámában hálás szituáció volt. Nem valószínű, amit újabban említettek, hogy a *Trónkeresőre* Schiller Demetrius-töredéke befolyással lett volna. A *Kedv és hivatás* című vígjáték egyik jelleméhez a múlt visszhangja adhatott ötletet Szigligetinek; Deinhardstein, Garrick Bristolban című darabjain kívül talán Orlai Petrich Soma esete, aki festői tehetsége ellenére valamikor író akart lenni. *Török Jánosban* Budai Ferenc, Polgári Lexikonából merített. A *Struenseet* Zolnai Béla figyelemreméltóan vetette össze Beer Mihály ugyanilyen című tragédiájával. Szerző szerint e darabon Madách hatása is kinyomozható. A *Valerian* Teleki, Kezenceének befolyása látható. Végeredményül megállapítható, hogy Szigligetire is hatással volt kora irodalma, szolgálilag azonban nem másolt soha senkit. «A magyar hagyomány, melyre ő támaszkodhatott volna, szegényes és elavult volt. De amit ő hátrahagyott, az, elmondhatni, a mai magyar drámának alapja.» — *Császár Ernő: Szenczi Molnár Albert zsoltárai* (III. és bef. közl.). Kérdés, mennyiben lehet kimutatni Sz. Molnár zsoltárfordításán a Marot Béza-félék közvetlen hatását? Felelet: Franciából való kölcsönzést oly helyeken állapíthatunk meg, melyek Luther, Károlyi és Lobwasser feldolgozásában hiányoznak, vagy ha megvannak is, de más formában. Az újabb vizsgálat is igazolta Décsi állítását, hogy a francia zsoltárok főleg a versforma kedvéért voltak Molnár előtt. Végül néhány

összevetés alapján szerző rámutat arra a kapcsolatra, mely a tárggyalt zsoldárfordításokat a régibb (Sztárai, Szegedi) fordításokhoz fűzi. — *Trostler József: A «Fülemile» tárgy története.* A madárfütyty furcsa pörének keleti megfelelőjét Pozder Károly találta meg Nasreddin hodsának egyik állítólagos tréfájában. Szerző átkutatta a XV—XVII. századok anekdotás gyűjteményeit s ehhez képest, több eddig ismeretlen feldolgozással egészíti ki az ismert változatok sorát. A legrégebb Arlotto Mainardi (Piovano, 1396—1484) tréfái közül került elő. Újra 1639-ben találkozunk vele a német Samuel Gerlachnál. A pörnek Arany előtt legterjedelmesebb feldolgozása az osztrák Matthias Abeletől való 1659-ből. Ennek forrása Hartdörfer (1652.). A Gerlach-féle kezdetlegesebb tipushoz vezet vissza Zingreff Weidner (1655.). Hartdörfer anekdotáját veszi alapul Joh. Pretorius (H. Schultze, 1630—1680). Fejlődés szempontjából keveset jelent Ernst Wolgemuth, aki Pretoriusszal egyidőben, de Talitz (1645.) szerint írja meg az esetet. Irodalmi formára törekvésben Abeles Ábrahám à Sancta Clara (Ulrich Mejerle, 1644—1709.) közelíti meg. A soproni Nouvelle Grammaire Françoise et Hongroise (1763.) idevonatkozó adata szerint ezt az anekdotát a XVIII. században is ismerték. A magyar irodalomban Arany János előtt Hegedűs Sámuel (Kinek szól a kakuk (1837) és Sárosy Gyula (Az egyszeri szolgabíró, 1858.) versei szólnak e tárgyról. Arany főforrása: Hegedűs. Az újabb korból való Theodoros Orphanides hasonló tárgyú újgörög verse, melyet Hegedűs István magyarra is lefordított. — *Viszota Gyula* Kölcsey Ferenc ismeretlen akadémiai dolgozatait közli (III. és befejező közlemény). Drámai és egyéb pályatételekre vonatkozó bírálatok, meg néhány levél. — *Harsányi István* az 1764-diki diétára vonatkozó két alkalmi verset közöl, melyeknek eredeti kézírata a sárospataki főiskola könyvtárában van. Leírójuk: Totth-Pápai Mihály ref. lelkész (Élt 1748—1771 táján.). — *Gólos Rezső: Döbrentei papírosszeletei* címen az Akadémia s a kor története szempontjából érdekes apró foljegyzéseket tesz közzé (az Erdélyi Múzeum gyűjteményéből.) — *Gorzó Gellért* adalékokat közöl Verseghy Ferenc életéhez és költészetéhez. — *Pitroff Pál* Bajza Józsefnek Kovács Pálhoz intézet hét levelét adja ki (1835. V. 27. — 1847. I. 23.). Az egyikben (1836. XI. 16.) Bajza felszólítja Kovácsot, hogy legyen munkatársa a kiadandó Athenæumnak. — *Baranyai Zoltán* adatot közöl Toldy Ferenc bibliográfiájához. — *Tolnai Vilmos* rámutat B. Eötvös Józsefnek egy ismeretlen versére (L.-nek emlékkönyvébe), mely a Nefejejs című évkönyvben (1836, 236. l. jelent meg. — *Vértessy Jenő*, Loósz Istvánnak Ady Endre lírájáról írt dolgozatát (L. folyóiratunk: 1914. 437. l.), *Gálos Rezső*, Szentkláray Jánosnak: Debreceni Bárány Ágoston életéről és munkáiról szóló könyvét. *Császár Elemér*, Versényi Györgynek: Sziveket újító Bokréta című kiadványát, Váczy János, Szinnyi József, Magyar írókját (I — XIV. k.) ismereti és bírálja. — Az Új Könyvek rovatában Kazinczy Ferenc, Az amerikai Podoc című fordításának Weber Arturtól való kiadásáról találunk irodalomtörténeti szempontból figyelemre méltó megjegyzéseket. A füzet közleményeit a Hellebrant Árpádtól egybeállított Repertorium zárja be.

Juventus. 1914. évf. (VI.) 1. sz. — *Carmen bellicum.* Scipisit Alexander Petőfi. Latine reddidit Josephus Irsik. Petőfi Csatadal-ának latin fordítása.

Könyvtári Szemle. 1914. 4. sz. — *Kremmer Dezső: Enciklopédia és lexikon-irodalmunkról* (II.) A címben írt tárgy folytatólagos, egészen napjainkig terjedő fejtegetése. — *Haraszti Károly: A magyar könyvkiadás és könyvkereskedelem a mult század első felében.* Adalékok (II.) — *Könyvdrednaught.* A Kisfaludy-társaság Nemzeti Könyvtára ellen írt cikk. — *Lukinich Imre: Könyvárak száz év előtt.* Adatok.

U. i. 5. sz. — *Haraszti Károly: A magyar könyvkiadás és könyvkereskedelem a mult század első felében.* Adalékok. (Bef.). — *Dr. Sylvester: Némi adalék magyar könyvek árához.* Rámutat arra a feltűnő különbségre, mely Gvadányi műveinek eredeti és későbbi ára között van. Egyúttal helyreigazítja Petriknek a Gvadányi, Pöstyéni fűródésére vonatkozó ama téves adatát, hogy a mű két kiadásban jelont meg.

U. i. 6. sz. — *Niklai Péter: Névtelen és álnevű munkák a XIX. század politikai röpirat-irodalmában.* Könyvészeti egybeállítás a címben írt tárgyról. A cikkhez fűzött jegyzet az Akadémiai Értesítő májusi száma alapján megjegyzi, hogy nemsokára meg fog jelenni Ballagi Gézának: 19. századi névtelen röpiratok című munkája.

Közműveltség. 1914. évf. 1—2. sz. — *Pósa Lajos.* Nekrológ. — *A peleskei nótárius a Nemzeti Színházban.* Elmefuttatás. — *Volf Györgg összegyűjtött munkái.* A II. kötet ismertetése. — *Brisits Frigyes Szent Ágoston és Rákóczi Ferenc vallomásai* c. füzetének ismertetése.

La Bibliofilia. XVI. köt. 1914. évf. 3—4. sz. — *L. Zambra: Corriere d'Ungheria.* Ismertetés a Magyar Könyvszemle 1913. évf. 4., 1914. évf. 1. és 2. és a Könyvtári Szemle 1914. évf. 1—5. számaiból. Beszámolás a Nemzeti Múzeum könyvtárának állapotáról.

Le Temps. 1914. évf. júl. 27. — *Marcel Dunan: L'année théâtrale à Vienne.* Cikkíró a tavalyi bécsi színházi év legérdekesebb darabjának Szomorú Dezső Mária Antóniaját tartja és hosszabb ismertetést közöl róla.

Letopisz Matice Szrpszke. (A szerb Matica évkönyve.) 1913. évf. 296. kötet. — *Manojlovics Tódor: Ady Endre, a magyar lírikus és Maletin Márk: Ady Endre, a magyar hős.* Az első cikkben Ady nem csak mint lírikus, hanem mint a modern magyar költészet legkiválóbb képviselője van jellemezve; 12 jellemző költeménye szerb fordításban illusztrálja a költő líráját. A második közleményben a cikkíró a nyugatosok küzdelmét rajzolja, azután áttér Ady irodalmi munkásságának méltatására, még pedig szociális szempontból, cikkíró két korszakot különböztet Ady fejlődésében: az első korszakban Ady az Új Magyarország prófétája, a második korszakban, mely leginkább az utolsó évekre esik, már bizonyos lankadsággal és pesszimizmussal szemléli a magyar állapotokat.

Magyar Könyvszemle. 1914. évf. 2. sz. — *Vértesy Jenő*: *Szigligeti kéziratok a M. N. Múzeum könyvtárában*. A kéziratok túlnyomó része a Szigligeti-örökösök ajándéka a könyvtár számára. Elsőben is 77 számozott kötetet, 'Szigligeti-színművei' címmel, míg 7 számozott kötetet az író műfordításai alkotnak; hozzájárul még hét színmű s a Perényi Péter c. költői elbeszélés s öt kötet vegyes prózai dolgozat — csaknem mind eredeti kézírás. Négy kötetben hírlapi cikkei és nekrológiái vannak összegyűjtve. Ezeket kiegészítik a Múzeum más Szigligeti-szerzeményei: 11 darabjának cenzurái példánya s egy eredeti és négy fordított színművének sűgópéldánya. Végül az irodalmi levelestárban Szigligeti levelezése: 34 levele és 6 hozzáérkezett levél. Szerző ezután sorra veszi Szigligeti kiadott és kiadatlan színműveit s időrendben haladva 31-nek kéziratát ismerteti; egyben ismertetését az egyes darabokkal kapcsolatos, olykor igen figyelemreméltó irodalomtörténeti és esztétikai megjegyzésekkel kíséri. — *Kereszty István*: A magyar s a magyarországi sajtó időrendi áttekintését adja 1705-től—1849-ig. — *Gulyás Pál* folytatja a *Magyar szépirodalom idegen nyelven a M. N. Múzeum könyvtárában* című tanulságos könyvészeti összeállítását közzétételével. A cikkekre eső 22 nyomtatott lapot Jókai idegen nyelvre fordított műveinek jegyzéke tölti be. — *Harsányi István*: A Rákóczi-könyvtár és katalógusa (VI) című közleményét folytatja. — *Borsos István*, *Ferenczi Zoltán*, *Gulyás Pál*, *Harsányi István*, *Rexa Dezső*, *Schönherr Gyula* és *Varga Elemér* újabb adatokkal járulnak a Szabó Károlyféle Régi Magyar Könyvtár II. kötete anyagának gyarapításához. — *Zolnai Béla*: Kont L.-nak Bibliographie française de la Hongrie (1521—1910.) című munkáját ismerteti s pótlásokkal teszi teljesebbé. — *Zoványi Jenő*: *Még egy adat Mélius Péter irodalmi munkásságához*. Szilágyi Benjamin Istvánnak (1616—1652.) sárospataki tanár korából fennmaradt Acta Synodi Nationalis Hungaricae című kézirat csonka munkája alapján megállapítható, hogy Mélius az Ezsaiás könyvét is lefordította magyar nyelvre s ellátta magyarázatokkal.

U. i. 1914. évf. 3. sz. — *A Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchenyi-Könyvtára az 1913-ik évben*. Érdekes összefoglaló tájékoztató a könyvtárral kapcsolatos nevezetesebb mozzanatokról. Megtudjuk belőle egyebekben kívül azt is, hogy a kéziratár szaporodott egy Petőfi-ereklyével, Madách Imre irodalmi hagyatékával (mely az Ember tragédiája kivételével a nagy író összes munkáinak kéziratát magában foglalja), Pető Józsefnének Jókai Mór életéről teljes közvetlenséggel írott emlékiratával, — Arany János, Mikszáth Kálmán, Szász Károly, Tompa Mihály és mások leveleivel. — *Vértesy Jenő*: *Szigligeti kéziratok a M. N. Múzeum Könyvtárában* (II. és bef. közl.): a Mama, Béli Pál, Fenn az ernyő, nincsen kas, Mátyás király lesz, Zsigmond fogsága, Álmos, Murány vár örökös ura, A trónvesztett, A nőuralom, Egy bujdosó kuruc, A debreceni bíró, A lelenc, Laczki Imre, Dózsa György, Török János, Struensee, Negyedik Béla, Perényiné, stb. című darabok, továbbá Szigligeti műfordításainak és egyéb dolgozatai, levelei és a hozzá írt levelek kéziratának ismertetése. — *Gulyás Pál*: *Magyar szépirodalom idegen nyelven a M. N. Múzeum könyvtárában* (IV.).

Jókai, Jósika és Justh Zsigmond művei idegen fordításaira vonatkozó könyvészeti adatok. — *Harsányi István: A Rákóczi-könyvtár és katalógusa* (VII.). Könyvészeti egybeállítás. — *Horváth Ignác, Harsányi István és Kerekes Pál* adalékokat közölnek Szabó Károly Régi Magyar Könyvtára II. kötetéhez. — *Kemény Lajos* adatokat közöl a kassai könyvnyomtatás történetéhez az 1848—49. szabadságharc korából. — *Gulyás Pál: Szinnyei József, Magyar írók élete és munkái* XIV. kötetét ismerteti.

Magyar középiskola. 1914. évf. 5. sz. — *Mgy.: Dr. Böhm Károly élete és munkássága.* Könyvismertetés.

U. i. 6. sz. — Prónai Antal. Meleghangú nekrológ. — *Viszota Gyula; Széchenyi Ferenc és Széchenyi István atyai intelmei.* Sz. F. búcsúlevele fiához és Sz. I.-nak két levele, melyeket fiához intézett, mikor 1858-ban hosszabb külföldi útra indultak. — *Morvay Győző: Shakespeare színművei.* A Kisfaludy-Társaság Shakespeare-Bizottsága által újonnan kiadott három színmű fordítását bírálja. Helyteleníti, hogy Vörösmarty, Petöfi, Arany fordításait csorba nélkül akarják adni. Inkább kerüljön a régebbi téves fordítás a Jegyzetekbe és a jobbitás a szövegbe. — *Csóka Lajos* ismerteti Velics László Vázlatok a magyar jezsuiták multjából című munkáját.

U. i. 7. sz. — Bartha József ismerteti Volf György Összegyűjtött Munkái II. kötetét.

U. i. 8. sz. — Zlinszky Aladár: Báró Kemény Zsigmond hátrahagyott munkái. Könyvismertetés. *Morvay Győző: Magyar Shakespeare-tár.* A VI. kötet bírálata.

Magyar nyelv. 1914. évf. 7. sz. — *Horváth János: Nemzeti Színház, helyes magyarság, pesti nyelv, argot, jassz.* — Szász Károly, május 5-diki képviselőházi beszédében, a Nemzeti Színház feladatai között elsőrendűnek vallotta a nyelvtisztaság ápolását s hangoztatta, hogy az előadott darabnak nyelvhelyesség szempontjából kifogástalannak kell lennie. A hírlapok az egyéni stílus jogán támadták, kicsinyelték Szász Károly megjegyzéseit. Az írók interjuban nyilatkoztak s megszólalt a név szerint célbavett szerző is. Kálnoki Izidor az Az Újság május 7-i számába írt egy nyelvészkedő tárcát «A pesti argot» címen. Mindezekkel kapcsolatban szerző kimutatja a vitatkozók fogalomzavarát; mert, úgymond, amit Szász Károly s a Magyar Nyelv hibáztatott, az se nem pesti nyelv, se nem pesti argot, se nem valamely jellemző beszéltetés, az Szomorynak specialis, egyéni magyartalansága volt. Egyben idejénvalónak mondja, hogy az írók lássák be az egyéni stílus és a mindenütt egyaránt kötelező nyelvhelyesség közötti lényeges különbséget. — *Simai Ödön, Kazinczy Ferenc nyelvújítása.* XXXIV. Szerző e cikkben Mátyási Józsefnek és gróf Teleki Lászlónak a magyar nyelv kiműveltetéséről szóló pályatétel kérdéseire vonatkozó nézeteit ismerteti. Mátyási vélekedése inkább nagy patriotizmussal, mint új gondolatokkal telt. Teleki fejtegetéseiben, amelyekben Adelung és Gédike hatása látszik, mérsékelt neologizmus nyilatkozik meg józan ortológiával párosulva.

mint Csokonainál is. — *T. V.: Közmondások lexikona.* Schlandt Henrik elkészítette és kormánysegéllyel kiadta Közmondások lexikona című munkájának második, magyar-német részét is, mely ugyanolyan elvek szerint készült, mint az első. — *Lehr Albert: Torvad.* Tompának egyik Aranyhoz írt levelében (Hanva, 1858, V. 28.) fordul elő ez az ige, melynek jelentése körül-belül: nem lánggal ég, nehezen ég, senyved. — *N. Gy.: Az új magyar Shakespeare.* A windsori víg asszonyok című darab, Rákosi Jenőtől való új fordításának bírálata nyelvi szempontból.

U. i. 8. sz. — Szily Kálmán: A Murányi Vénus egy helyéhez. A II. rész 95. versszakának második sorába a «lakosi» szó hibás magyarázat útján jutott; helyette «Jákófi» volna teendő. — *Simai Ödön: Nyelvújítási adatok.* (Mindenhol, körött, kóré, rendelkezik, felkent, közelg.).

Modern Szemle. 1914. évf. 2. sz. — *R. R.: Régi magyar könyvesház.* Két kis cikk. Az elsőben közli a szerző Institoris Mihály: A gyökeretlen Fa (1793.) és Berta György: A franciák szabadságának Fája (1793) c. művei címlapját s ad belőlük néhány idézetet. A második cikkben szintén idézetekkel ismerteti Szikér Aloysius: Marengoi Tsata (1807.) c. munkáját.

U. i. 6. sz. Rezek Román Huttkey Lipót könyve s Az Újság egy cikke kapcsán bírálgatva ismerteti a magyar Napoléon-irodalmat.

Nagykőrösi Hírlap. 1914. évf. 14. sz. — *Dr. Joó Imre* közli Arany Jánosnak egy eddig kiadatlan, igen érdekes tartalmú levelét. A Nagy-kőrösön 1856 aug. 5-éről kelt levél dr. Feldinger (később Földényi) Frigyes budapesti orvosnak szól, aki felkérte a költőt, írna egy költeményt, amellyel a Pestre érkező Liszt Ferencet üdvözölhessék. Arany e felszólítást, bár udvarias formában, elhárítja magától, mert a benyomás reá, ki Lisztet sohasem látta, se nem hallotta, sokkal kisebb, semhogy lírai emócióba hozhassa. Azonfelül hivatkozik beteges állapotára, mely szinte egy év óta szárnyát szegi sánta Pegazusának.» A becses levél ma Feldinger leányának, özv. Nyírák Lajosnának tulajdona.

Néptanítók Lapja. 1914. évf. 24. sz. — *Pósa Lajos ünneplése.* Az ünnep leírása. Ez alkalommal a gyermekek költője előtt húszezer gyermek jelent meg a milleniumi versenypályán. Az üdvözlő beszédeket Bárczy István, Herczeg Ferenc, Gaal Mózes és Rákosi Jenő mondták.

Neues Pester Journal. 1914. évf. 297. sz. — *Ábel v. Barabás: Der ungarische Hamlet-Monolog.* Petőfi Világosságot! című gondolatokban gazdag költeményének fejtegetése; miközben megtudjuk, hogy Steingrim Thorsteinson izlandi költő magyar pályatársát «A lira Shakespeare»-jének nevezte, továbbá, hogy Petőfi kedves költője volt Nietschenek, akire bizonyos fokig hatott is.

Ország-Világ. 1914. évf. 21—22. sz. — *Radnai Oszkár: A nő Arany kisebb elbeszélő költeményeiben.* Bemutatja Arany nőalakjait.

Protestáns Szemle. 1914. évf. 5. sz. — *ri*: *A száműzött Rákóczi.* A politikai pártszemle, a tömeghangulatok terrorizmusa és a jóhiszemű vagy lelkiismeretlen hozzászólások megint megtette ebben a szerencsétlen országban a magáét: felismerhetetlenül eltorzított és kiforgatott igaz mivoltából egy jobb sorsra érdemes kérdést. Cikkíró elismeréssel szól a magyar történettanároknak Szekfűt védő nyilatkozatáról s megütközésének ad kifejezést, hogy egyik-másik magyar «tudós» és közéleti nagyság résztvett a Szekfű-ellenes hajszában. — *Zoványi Jenő*: *A magyarországi protestantizmus történetének jelenlegi állása.* Többek között rámutat arra, hogy a hitvitázó irodalom búvárlása Révész Imre fellépése óta milyen nagy lendületet vett.

Sárospataki Reformatus Lapok. 18. sz. — *Harsányi I. és Gulyás J.:* *Néhány szó a kuruc balladák kérdéséhez.* Petrőczy K. Sz. verskötetének egy betűhív másolatát a cikkírók kerítették elő a debreczeni Városi Múzeumból. Megállapításuk szerint P. K. Sz. verseinek négy másolati példánya ismeretes: 1. a debreczeni Városi Múzeumé, melyet 1865-ben Thaly részére másolt Várady Béla; 2. az Akad. könyvtaré; 3. Kovács Sándor pozsonyi theol. tanaré; 4. Benczur Gyuláné másolata, mely 1913-ben készült a Toldy-féletről. Cikkírók hiszik, hogy épígy előkerülnek majd a kuruc balladák kéziratai is.

Revue critique d'histoire et de littérature. — 1914. évf. 25. sz. — *J. L. Föti* ismerteti Riedl Frigyes könyvét a kuruc balladákról s ennek kapcsán néhány szót mond a kurucvilágról.

Századok. 1914. évf. 5. sz. — *R. Kiss István*: *Az első magyar közjog.* II. Adalékok Verbőczy Tripartitumának jelentőségéhez. — *Váczy János*: *A nemzeti felbuzdulás.* Az 1790-es évek íróinak törekvései a sajtó, játékszín, tudós társaság és jobbágyfelszabadítás ügyében. Korrajzi részlet Kazinczy életrajzához.

U. i. 6. sz. — *y* — *r* ismerteti Angyal Dávidnak Szalay Lászlóról tartott akadémiai emlékbeszédét, *Závodszy Levente* Szalay László leveleinek most kiadott gyűjteményét.

Theologiai Szaklap. 1914. évf. 1. sz. — *Révész Imre*: *Dévay-tanulmányok.* A magyar protestáns theologiai gondolkodás keletkezésének és fejlődésének története még nincs kellőképen megvilágítva. Cikkíró a Révész Imre-féle Dévay-monografia (1863) megjelenésének félszázados fordulója alkalmából teszi közzé értekezését, melyben új adalékokkal járul Dévay Bíró Mátyás vallási gondolkodásának és theologiai jelentőségének ismeretéhez.

Történeti Szemle. 1914. évf. 3. sz. — *Kropf Lajos*: *Kossuth Lajos és a szent korona.* Adalék a koronázási jelvények elrejtésének kérdéséhez. — *A művelt magyar olvasóközönséghez.* A magyar történettudósok és történettanárok nyilatkozata a Szekfű-ügyben. (Elvi szempontok, tartalom, stíl és

hang tekintetében a legszebb tudományos manifesztumok egyike.) — *Székfű Gyula: Ujabb válasz bírálóimnak.* Felelet Márki Sándornak és Ballagi Aladárnak.

Uj Idők. 1914. évf. 36. sz. — Közli a budapesti Pázmány-szobor képét.

Uj Nemzedék. 1914. évf. 4. sz. — *Siculus: Egy erdélyi vértanu.* Kabós Ferencről szól, egy erdélyi család sarjáról, akitől a múlt század 30-as és 40-es éveiben folyóiratokban több költemény jelent meg. Revideálja s kiegészíti reávonatkozólag Szinnyi forrásait, halála okát illetőleg pedig közli Lovassy Andor levelét, aki szerint (Szinnyeivel ellentétben) K. F. nyomtalanul eltűnt, valószínűleg bécsi kéz folytán. P. Szathmáry Károly «Szabad szó» c. regénye, melynek K. F. egyik alakja, ezt a véleményt látszik megerősíteni.

U. i. 6. sz. — *Följegyzések* c. rovata közli Széchenyi Istvánnak egy «eddig ismeretlen» levelét (1828. VI. 28), melyet Kubinyi Gáspár alispánhoz intézett s a nemzeti kaszinóra vonatkozik. — *Pázmándy Dénes: gr. Teleki László.* Sürgeti a 48-as időkre vonatkozó iratok, különösen az ismét lezárt Teleki-leveléstár közzétételét. T. L. öngyilkosságát illetőleg azt tartja, hogy T. L. sohasem tett semmiféle kötelező ígéretet az uralkodónak, hanem azért lett öngyilkos, mert csatlakozott az ország közvéleményében, mely a kiegyezés felé húzott. — *Siculus: u. a.* Részletesen elbeszéli egy kolozsvári véres utcai összetűzést (1834. II. 11.), melyből kifolyólag K. F.-t enyhén elítélték, aki azután Bécsbe ment.

U. i. 7. sz. — *Siculus: u. a.* Részletesen ismerteti s kivonatolja P. Szathmáry Károly «Szabad szó» c. regényét, végét közli is.

U. i. 8. sz. *Siculus: u. a.* Ismét néhány részlet a regényből, eszerint hire járt, hogy K. F. öngyilkos lett; ennek ellentmond az a híradás, hogy 1849. telén örülten találták meg. — *Kárpáti Aurél: Kemény Zsigmond.* Pesszimizmusának okát a sok kegyetlen politikai évben látja; népszerűtlenségének okát meg abban, hogy «realizmus»-ával megelőzte korát. — *Meddő esztendő.* A magyar dráma hanyatlásának okát írónk külföldi törekvéseiben látja.

U. i. 9. sz. — *Siculus: u. a.* A bécsi kémrendszerről közöl adatokat.

U. i. 10. sz. — *Siculus: u. a.* A regényes változatokat elejtve, Biró Pálnak, K. F. barátjának előadásában közli, hogy Bécsben letartóztatták s valószínűleg egy osztrák börtönben halt meg.

U. i. 11. sz. — *Zuboly: Szigligeti Ede.* Rövid méltatás. *Siculus.* K. F. öccseiről szól.

U. i. 12. sz. — *Kárpáti Aurél: A magyar dráma körül. I.* Szól Szigligeti Valériájáról.

U. i. 16. sz. — *Zuboly: A vajda.* Eötvös Károly egyéniségének sikerült rajza.

U. i. 22. sz. — *Zuboly: Följegyzések báró Kemény Zsigmondról.* Folytatja Szegedi Maszák Hugóval való beszélgetésének közlését. Ezuttal Kemény lakásáról, betegségéről, képviselőségéről és szerkesztői működéséről esett szó.

Uránia. 1914. 6—8. sz. *Bittenbinder Miklós: Szigligeti ifjuságából.* (Mutatvány szerzőnek Sz. életrajzát tárgyazó készülében levő nagyobb munkájából.) Szigligeti Ede — családi néven Szathmáry József Ede 1814. március 8-án született (s nem mint sokáig hitték 18-án) Nagyváradon. Atyja Sz. Elek, nagyváradiföldbirtokos és keresett ügyvéd. Anyja: Szerepi Kelemen Katalin, művelt nő. A szülőknek nyolc gyermekük volt. Sz. középiskolai és akadémiai tanulmányait szülővárosában és Temesvárott végezte. Ifjúkoráról alig tudunk valamit. Legnagyobb hatást a gyermekre a színészet gyakorolta. Az apa nem jó szemmel nézte ez irányu hajlamait, édes anyja azonban elősegítette. Irni — önéletrajza szerint — már 1831-ben kezdett. Színész szeretett volna lenni, de minthogy apja ebbe nem egyezett bele, a mérnöki pályára lépett. A két gyakorlati év letelte után 1834-ben Pestre jött az elméleti ismeretek megszerzésére. Ez időtájról esik első szerelme «Julcsa» iránt, kinek családi neve nem ismeretes. Ifjúkori irodalmi kísérletei nem maradtak fenn. A mérnöki pályát hamar otthagytta s beállt a Fáy András és Döbrentey Gábor igazgatók alatt működő színészek közé. Apja e miatt megharagszik rá s eltiltja a családi név viselésétől. Neve a színlapon 1834. augusztus 20-án szerepel először. Szigligeti maga sem tartotta magát jó színésznek. Rendszeresen apróbb szerepekre használták. Mint színész 1834—1837-ig több darabot fordított. Kéziratuk a M. T. Akadémia kéziratárában van. Ugyanitt található első eredeti műve is 1834-ből a *Lidérczek*. Tüneményes vígjáték 3 szakaszban. Ennek előadásáról nem tudunk. Második darabja a *Megjártott cselek* 5 felvonásban, melyet Döbrentei elfogadott előadásra. A szerző tiszteletdíja 30 forint volt. 1835 végén Szigligeti néhány fiatal íróval megalakította a Pesti Drámaírók Egyesületét. Ez időben több eredeti darabot írt. A kritika biztatta. Sikerei hatása alatt apja megbocsátott neki s megbékült vele. — *Pitroff Pál: Kemény Zsigmond aesthetikája.* (II.) Kemény a realidealizmust követte. Az olcsó hatást megvetette. Ez Tanulmányjaiból tűnik ki legélesebben. Az ő esztétikája a drámát illetőleg annyira az előtte élők szabályait tartja szem előtt, hogy csak azon gondolkodik, amit az irodalom története az új irodalmi művekkel megcáfolt vagy megcáfolni vélt. Csak a tiszta és maradandó drámai hatást becsüli s az író geniuszára bizza, hogy a szabályok közül melyeket tartsa meg. «A dráma lényege — úgymond Kemény — a hű jellemzés, megdöntetlen indokolás, szüntelen ingerlő bonyolítás és teljesen kielégítő megoldás.» Kemény dramaturgiai elvei a mi köztudatba átment elveink. A klasszikus kor szabályai alapján Lessing és Schlegel dolgozatai hagyták rajta nyomukat. A regényírókat úgy nézi, mint akinek nagy nemzeti kötelességei vannak. Megállapítja, hogy a «regény törvényei oly engedékenyek, köre oly tág, hogy majd mindent a művészi feldolgozás anyagává tehet.» A kritikának nagy fontosságot tulajdonít s maga behatóan foglalkozik színművészetünk hanyatlásának okaival. Elítéli a regényből írt drámákat, értékeli Kazinczyt, Vörösmartyt, Petőfit, Aranyt. Keménynek ismertetett gondolatai végeredményükben az elemző filozófus, a lélektan s a történelem adataira támaszkodó publicista megjegyzéseinek sorozata. — *Vasadi Balogh György: Erdélyi János és a népdalköltészet hatása irodal-*

munkra. Erdélyi János születésének százéves fordulója alkalmából készült népszerű dolgozat a címbeu írt tárgyról. — *ly.*: Igen tartalmas cikkben Ambrus Zoltán munkáit méltatja. — *gr.*: a Keller Imre szerkesztette Böhm Károly élete és munkássága c. művet ismerteti. — *Gálos Rezső*: *Az ötvenes évekből* címen Ormos Zsigmond (1813—1894) önéletrajzi feljegyzéseiből közöl néhány részletet. Szó van bennük — egyebek közt — br. Eötvös Józsefről, br. Kemény Zsigmondról, Kövér Lajosról, Sárosy Gyuláról («Sárosy jeles költész volt, de emellett az a hibája is megvolt, hogy bor mellett szeretett lelkesülni»).

U. i. 9. sz. — *Gyöngyösy László*: *Gyöngyösy István tanuló pályája.* 1633. körül a kis Gyöngyösy bizonyosan az ungvári rektor keze alá került. (Szerző újabb föltevése szerint a költő valószínűleg 1627-ben született.) Okiratok a költő apját 1640-ben eperjesi lakosnak mondják. Ebből következtethető, hogy Gyöngyösy itt folytatta tanulmányait, itt tanult meg németül is. Később egy ideig a sárospataki iskolát látogatta. Hogy meddig és mit tanult itt, azt az adatok szűkszávúsága miatt megállapítani nem lehet. Bizonyos, hogy magyar nyelvi ismereteket is szerez a pataki iskolában. Költői fejlődése hatással voltak Szenci Molnár Albert zsolttárai is. — *Bellaagh Aladár*: *La Rochefoucauld és a magyarok.* Az első magyar, aki olvasta La Rochefoucauld munkáit, Naplóját és Gondolatait, alighanem II. Rákóczi Ferenc volt, a második pedig Mikes Kelemen. Faludi Ferenc prózában írt munkáinak nyelvén Pázmány és La Rochefoucauld nyelvének hatása egyaránt észrevehető. Kazinczy volt az első irodalmunkban, aki igazán megértette s kellően becsülte, sőt le is fordította a Gondolatokat. Fordításához Kis János írta az előszót, mely Kölesey szerint «szép prózai műv.» Kazinczy útján ismerkednek vele Édes Gergely, Csehy János, Horváth István, Szentgyörgyi József. Fáy Andrásón is észrevehető a francia író hatása, valamint br. Eötvös Józsefen, gr. Széchenyi Istvánon és Kossuth Lajoson. Kazinczyn kívül később lefordították Grossschmid Gábor és Béri Gyula. — *ly.*: az «Olcso Jókai» füzeteit, Tormay Cecilenek: A régi ház, Kisbán Miklósnak A haldokló oroszlán és Móricz Zsigmondnak Kerek Ferkó c. szépirodalmi műveit ismerteti és bírálja.

U. i. 11. sz. — *ly.*: Fináczy Ernőnek, A középkori nevelés története című munkáját ismerteti és bírálja.

Világ. 1914. évf. 127. sz. — *Ady Lajos*: *Az örök panasz.* Potófi és Arany levelezése kapcsán rámutat arra, hogy az igazi tehetség még a legszűkösebb anyagi viszonyok között is képes nagy alkotásokra.

Zeitschrift für die Österreichischen Gymnasien. 1914. évf. 7. sz. — *J. Loserth* ismerteti a Veress Endre kiadásában megjelenő *Fontes Rerum Transylvanicarum* c. vállalat III. kötetét (1913).